

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת ויקרא ה' אדר ב' תשע"ט,
מאמר שבועי, בענין העומד על הפרק.

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי
ופוסקי הדור שליט"א. לעורך לב המעיין, ואין
לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גליון נושא:

'כיסא שנמצא בו מטמון'

מי זכה בכסף?

מעשה בכיסא: מעשה שהיה לפני כמה שבועות, חמשה בחורים יושבים בפנימית 'שלמי שמחה' בישיבת מיר ירושלים, אחד מהם לקח כיסא מתנדנד שנפל ממנו בורג ועומד בצד, והפכו כדי לתקנו. הבחור פתח את אחד הברגים של הכיסא, ופתאום נפלו ממנו שטרות של דולרים בסכום של \$1000. אחד הבחורים שאינו אחד מחברי החדר, קפץ והגביה בזריזות כמעט את כל השטרות בסך כולל של \$900 ואמר שהוא זכה בהם, שטר אחד של \$100 אחר שם את הרגל ותפס אותו.

חברי החדר ניסו לשחזר מהיכן הביאו את הכיסא, ונזכרו שלפני שנתיים הביאו לחדר שני כיסאות זהים, אחד מהם הובא מהאשפה על ידי בחור שכבר התחתן. הכסא השני הובא מדירה שכורה, על ידי בחור שעדיין נמצא בחדר. אותה דירה שכורה נמצאת בשכונת 'זכרון משה' בירושלים, ושייכת ליהודי שהשכיר אותה לפני כמה שנים לגויה שגרה שם כ-10 שנים (מצד שכירות לגוי מדין 'לא תחנם' מבואר ברמ"א יו"ד קנא ח שנהגו להקל להשכיר דירה לגוי כי לא נוהגים להכניס ע"ז לביתם, וראה בהרחבה בגיליון עומק הפשט מספר 120) ולאחר מכן מתה. על החודש האחרון היא לא שילמה שכירות, ובנה אמר לבעל הדירה שהוא יכול לזרוק את כל החפצים שלה, כי אין לו צורך בהם.

'משיב כהלכה'

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנמונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה בכתב על השאלה נכנס להגרלה!

הפרס השבוע: 100 ₪

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שהגיע אחרי יום ראשון תמס להגרלה הבאה), בדרך פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחת האפשרויות הבאות:

- ✓ תיבת 'עומק הפשט' בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים
- ✓ בפקס מספר 1532-6507823
- ✓ במייל 5047867@gmail.com
- ✓ בעמדות 'נדדים פלוס', קופת 'עומק הפשט'
- ✓ בטלפון 02-5377085 02 שליחה 4 (ההגרלה על דעת דבני המכון)

שאלה: חלק מהציבור דורשים שלא ירעישו בהמן, ולפחות להגביל את ההרעשה, כי מפריע להם להתרכז וממהרים למצוות היום, ואחרים רוצים להרעיש כמה שיותר למחית עמלק ושמחת פורים, מי צודק?

מבואר ברמ"א (סימן תרצ טעין יז) "ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו". וכתב **המשנה ברורה** (ס"ק נט) **מהר"ל** (הלכות מגילה סימן יב) לא היה חושש להכות המן למרות שבכל המנהגים לא שינה ממנהגו (הלכות יוה"כ אות יא), והגאון **עב"ץ** מעיד על אביו **החכם צבי** שהיה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, והפמ"ג כתב דיצא שכרם בהפסדם שמבלבלין הרבה. כעת השאלה, האם אחד יכול לכפות לצד שלו או לא?

המדור השבוע

נודב על ידי ידידינו הרב בן ציון ויספיש שליט"א להצלחה וברכה בכל הענינים

שם הזוכה בהגרלת הגיליון הקודם (206) על סך 100 ₪
הרב שליט"א

בעל הדירה, חיפש בדירה מטמונים ומצא שם סכומי כסף בכמה מחבואים, ואף אמר בפירוש שרוצה לזכות בכל המטמונים. לאחר החיפוש העמיד למכירה את שאר החפצים, ומה שנשאר מהחפצים הבן של בעל הדירה שלומד בישיבת מיר הזמין את חבריו משיבת מיר שיקחו מה שהם רוצים, אחד הבחורים לקח כיסא תוך כדי שחברו מסייע לו בסחיבתו.

עדכוני הלכה

ביום שלישי פרשת ויקרא התקיים שיעורו של הג"ר משה אנגלרד שליט"א מראשי מוקד העירוב בארץ הקודש, בבית המדרש פינסק קרלין רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים בענין עירובין בזמנו ופרטי דיני קרפף.

ניתן להאזין לשיעורו הנפלא בקו 'הילכתא' בטלפון מספר 02-5377085 שלוחה 3

דבר נפלא אמר המשפיע הנודע הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א כמו שלגבי דיני זכיה מי שאינו יודע אינו זוכה, כך גם לגבי 'אין זכיה כתורה' צריך לדעת להבין את ערך התורה, וכך יזכה בכסף שבתוך הבדיל, ואם אינו יודע את ערך התורה לא יכול לזכות בה.

במשך הזמן אחד הכיסאות שהיו בחדר התקלקל וזרקו אותו לאשפה, ולא ידוע איזה כיסא הוא זה, האם הכיסא שהביאו מהאשפה או הכיסא שבא מהדירה.

כעת ישנם שני ויכוחים: א. מאיזה כיסא הכסף נפל, כיון שבעל הכיסא לא זוכר איזה כיסא זה, אבל חברו שסחב איתו את הכיסא טוען שיש לו סימנים על הכיסא, ויודע שזה הכיסא שהגיע מדירת הגויה. ב. למי הכסף שייך עכשיו.

1. שבע צדדים מי זכה בכסף?

- א. בעל הכיסא שהביא מהאשפה: בעל הכיסא הראשון טוען שזה הכיסא שהוא מצא באשפה והוא עדיין שייך לו ולכן גם הכסף שנמצא בתוך הכסא שלו.
- ב. בעל הכסא שלקח מהדירה: בעל הכיסא השני טוען שהרי הבחור שבא איתו אומר בוודאות שהכיסא שלו, ולכן ודאי שהכסף שייך אליו.
- ג. בעל הדירה: בעל הדירה השכורה טוען שהם ידעו שהגויה החביאה כסף בדירה, והם גם מצאו עוד כספים שם, וכשהיא מתה הם אמרו שהם רוצים לזכות מדין קנין חצר בכל הכסף המוחבא, למרות שאינם יודעים היכן הוא נמצא.
- ד. הנהלת הישיבה: הנהלת הישיבה יכולים לטעון, שהכסף נקנה להם מדין קנין חצר, כיון שהחדר שייך להם.
- ה. חברי החדר: חברי החדר טוענים שהכסף נקנה להם מדין קנין חצר, כיון שהם קיבלו את החדר מהישיבה והם כשוכרי הדירה, והכסף נפל על הרצפה של חדרם.
- ו. הבחורים שהיו בחדר: הבחורים שהיו בחדר טוענים שכולם עמדו שם בשעה שנפל הכסף, ואם כן הם זכו בו בקנין ד' אמות שהרי מציאה נקנית כאשר היא קרובה אל המוצא בד' אמותיו.
- ז. המגביה: המגביה טוען שהוא זכה ראשון בקנין הגבהה שהמציאה דינה כהפקר, ולכן כל הכסף שייך לו. ואף אם יש ספק אם זכה, הוא מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה.

2. הסוגיות

שנינו במשנה (בבא מציעא דף כה:): המוצא מציאה בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. טעם הדין מבואר בגמ' מפני שיכול לטעון שהמציאה היתה של האמוריים שגרו שם לפני שעם ישראל נכנס לארץ, והגמ' מעמידה שמדובר שהמציאה היתה עם הרבה חלודה.

תמהים הראשונים מדוע בעל הכותל לא זכה במציאה? בתוס' (דף כו. ד"ה דשתיך) תירצו, שחצר לא קונה דבר שיתכן שבעליה לא ימצא אותו לעולם. הרמב"ם (הלכות גזלה ואבדה פרק טז הלכה ח) מתיר כיון שאף אחד לא יודע עליו הוא נחשב 'אבוד ממנו ומכל אדם'. הראב"ד (שם) חולק ומפרש באופן אחר, לפי שאינה חצר המשתמרת וצריך שיהא בעליו בצדו ויאמר זכתה לי חצרי. והרמב"ן (בבא מציעא כה:): מתיר שהממון של האמוריים הוא בחזקת כל השבטים ולא בחזקת השבט שבו נמצא החפץ.

חידוש גדול מתיר הגהות אשר"י (בבא מציעא פרק ב סימן ט) והמרדכי (בבא מציעא פרק אלו מציאות רמז רנח), בשם הראב"ה ורבי אליעזר ממ"ץ ורבינו תם וריב"א, ונפסק להלכה ברמ"א (חו"מ סימן רלב ס"ח, רסח סעיף ג), שהקונה חצר שיש בו מטמון שאינו שכיח למוצאו לא זכה במטמון, כי אין דעת המוכר למכרו ולא דעת הקונה לקנותו. ומעשה באדם שקנה חתיכת בדיל מגוי, ומכרו ליהודי אחר בחזקת בדיל, וחבירו גילה שכולו כסף מבפנים, ורק מבחוץ היה מחופה בדיל, ותבע הראשון את השני בדין על אונאה, והכריעו שקנה השני מטעם שלא זכה בו כשקנה אותו מהגוי, כיון שלא ידע ולא התכוין לקנות הכסף.

וביאר הלבוש (סוף סימן רלג) הובא בפתחי תשובה (ס"ק ח), כיון שהקונה לא יודע אינו קונה והרי זה הפקר, וכל הקודם זוכה. והנתיבות (ס"ק ח) ביאר כיון שאין דרך לדעת מהמטמון, דינו כ'אבודה ממנו ומכל אדם'.

3. הנידונים

בעל הכיסא: אם כן המקרה שלנו תלוי במחלוקת הראשונים. לדעת התוס' יש להסתפק האם קנה בעל הדירה או בעל הכסא, כיון שאילולי נפילת הבורג לא היו מוצאים לעולם את השטרות, ולא קונה החצר

וההגבהה, אמנם לכאורה הרי הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל (שיעורי רבי שמואל בבא מציעא דף כה:) הסביר בסברת התוס', דגדר חצר הוא שהחצר היא רשות המחזיקה עברו, והיא דאין סופו לימצא לא מיקרי שהרשות מחזיק עברו ונמצא ברשותו. ולדבריו מסתבר, שבעל הדירה שרוצה לקנות מדין חצר לא זכה כיון שלא עתיד להמצא, אבל בעל הכסא יתכן שקנה כיון שבא לקנות בהגבהה ומשיכה, שהיו משיכה לרשותו וסוף סוף הכניס לרשותו את הכסא על כל תכולתו אפילו שלא ידע, ואינו דומה לחצר. וסברת הראב"ד שייך רק בחצר, ולא בהגבהה ומשיכה.

וסברת הרמב"ן ודאי לא שייכת לכאן וזכה בעל הדירה, קודם שזכה בעל הכסא.

להלכה: אך הרי הרמ"א פסק להלכה כדברי הגהות אשר"י והמרדכי שהקונה כסף בחזקת בדיל לא קנה כי לא היה דעתו לכך, ואם כן בעל הדירה ובעל הכיסא לא קנו את המטמון שהרי לא היה דעתם בשעת הקנין לזכות במטמון.

והוסיף הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, למרות שבעל הדירה עומד וצווח שאמר בפירוש שרוצה לזכות בכל מה שיש בדירה, מכל מקום מעשיו מוכיחים שלא התכוון לזכות בכסף שיש בכסא, כי הרי שחרר את הכסא לכל הקודם, ולא חשש שמא יש בפנים מטמונים והתכוון לזכות רק בדברים שימצא בדירה.

עד אחד: אין הוכחה שהכסף נפל מהכסא הזה שמא נפל מהכסא השני, והכל מבוסס על עד אחד שזוכר שזה מהכסא שלו, ונפסק בשו"ע (חו"מ סימן רסז סעיף י) זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד, העד אחד כמי שאינו, ויניח. מוסיף הרמ"א וי"א שזה שכנגד העד צריך לישבע שזה שלו הוא, ואם אינו רוצה לישבע נותנין לבעל העד. ואם כן לדעת השו"ע לא זכה, ולדעת הרמ"א אם השני אינו מוכן להישבע זכה בעל הכסא.

4. קנין חצר.

קנין חצר בהקדש: ברגע הנפילה יש לדון האם בעלי החדר בפנימיה זוכים בכסף מדין חצר. אם הישיבה נחשבת בעלים על הפנימיה, יש לדון שלא תזכה היות ומבואר במגן אברהם (או"ח סימן קנד ס"ק כג) בשם האגודה (אגודה על מסכת מעילה דף יג.) מצא דבר בחצר בית הכנסת זכה בו המוצא, ולא אומרים שחצר בית הכנסת תקנה להקדש, דחצר קונה מדין יד ו'אין יד להקדש'. שואל הקצות מדוע לא יזכה כדין חצר השותפים, מתוך הנתיבות שהשותפים שיעבדו את החצר להקדש. והקדש לדוד מתוך שאם יזכה נמצא שהיה כאן תשמיש חול האסור, והיינו תשמיש לזכות, לפי זה מחדש הג"ר יעקב ישעי' בלויא זצ"ל (פתחי חושן אבידה ומציאה פרק ט הערה לה), שהדין 'אין יד להקדש' הוא רק בהיכל בית הכנסת ובית המדרש מקומות המיוחדים לקדושה לימוד התורה והתפילה שדומה להקדש, אבל הקדש עניים ואפילו הקדש לישיבות יש יד להקדש. לפי דבריו בחדרי הפנימיה יש קנין חצר להנהלת הישיבה [באופן שזה חצר המשתמרת לדעת הבעלים].

ונחלק עליו הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א שבכל האופנים חצר לא קונה להקדש, כמדויק מדברי המשנה ברורה (סימן קנד ס"ק נט) מצא דבר בחצר בית הכנסת או בבית הכנסת זכה המוצא ולא קונה החצר להקדש דאין יד להקדש. הרי שדיבר גם על חצר בית הכנסת שאין בו קדושה. לפי דבריו אין קנין לישיבה בחדרי הפנימיה, דאין יד להקדש.

הבחורים או הישיבה: אם נניח שיש קנין חצר, יש לדון מי זוכה האם הישיבה שהיא בעלים על המקום או הבחורים דיירי החדר, וצריך לדעת האם יש קנין וזכות לבחורים ודינם כשוכרים, או דלמא כיון שהישיבה בעלים ונותנת את הרשות לדירון עדיין הישיבה בעלים (וידוע בעולם הישיבות שדעת החזו"א זצ"ל שיש לבחורים זכות בישיבה, ולא הסכים לדעת הגרי"ש כהנמן גאב"ד פונביז' זצ"ל שסבר שאין לבחורים שום בעלות בישיבת פונביז'). ואפילו אם נחשיב את הבחורים כשוכרים, עדיין תלוי במחלוקת הפוסקים האם חצר מושכרת קונה למשכיר או לשוכר, דעת הרמב"ם (שכירות פרק ו הלכה ה) שקונה למשכיר, והראב"ד (שם) חולק שקונה לשוכר. והשו"ע (חו"מ סימן שיג סעיף ג) פוסק כדעת הרמב"ם, והגאון רבי עקיבא איגר (שו"ת קלג) פוסק כרוב הפוסקים שהשוכר קנה כשיטת הראב"ד.

חצר משתמרת: גם אם נניח שאפשר לקנותו כאן בקנין חצר, עדיין צריך שיתקיים התנאי שיהיה 'חצר המשתמרת לבעליה', וכאן הרי אין הנהלת הישיבה סמוכה בצד החצר שיהיה משתמרת לדעתה, ותלוי במחלוקת הפוסקים שהובא בש"ך (חו"מ סימן שיג ס"ק א) האם משתמרת על ידי השוכר נחשב משתמרת למשכיר. והג"ר מיכל פריד שליט"א אמר שהגרנ"צ פינקל זצ"ל היה אומר שלדעתו ישיבת מיר זה חצר המשתמרת לדעת הנהלת הישיבה.

חצר השותפים: אם קונה לבחורים מדין קנין חצר, תלוי במחלוקת הפוסקים האם חצר השותפים קונה את מציאה או לא, דעת השו"ע (חו"מ רס סעיף ד) שקונה לשניהם, ודעת הקצות החושן (ס"ק א) שלא קונה, וכל הקודם זוכה. והנתיבות המשפט (ס"ק ט) חילק בין אופן שאחד עומד בצד שדהו לאופן שאין עומד בצד שדהו.

ד' אמות: דין נוסף שיש לדון שזכו בו בני החדר והוא בקנין ד' אמות שתיקנו חז"ל, ונפסק בשו"ע (חו"מ סימן רסח סעיף ב) שאין ד' אמות קונות לאדם בחצר חבירו. אמנם דעת הרמב"ן (בבא מציעא דף י:) שאין קונה בחצר חבירו דוקא בחצר המשתמרת, אבל בחצר שאינה משתמרת קונה, והרמב"ם חולק וסובר שאינו קונה אפילו במשתמרת.

עוד צריך לדעת האם ד' אמות קונות לאדם שלא מדעתו, שהרי לא התכוונו לקנות, דעת הט"ז (סימן רסח ס"ק ג), שקונה, ולפי המחנה אפרים (חצר סימן טז) כדעת הריטב"א והריב"ש לא קונה בד' אמות בלי כוונת קנין.

יסודות הגליון מדברי הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (ווי העמודים כסאות למשפט עמוד עא) והכריע להלכה לפי כל הנ"ל שבעל הכסא ובעל הדירה ודאי לא זכו כי הכסף אינו עתיד להמצא שם, ודיירי החדר לא זכו, כי הפנימיה שייכת לישיבה, והישיבה לא זכתה כי אין חצר להקדש ולא משתמר לישיבה, ולכן זכה הבחור שהגביה את הכסף, ואי אפשר להוציא את הכסף ממנו.

ודעת הג"ר אפרים שפיגלר שליט"א (פניני הלכה גליון מספר 57 פרשת משפטים), כל זמן שלא הוכרעו כל הספיקות הנ"ל אי אפשר להוציא מידו, וכמו כן לפי הצד שיש חיוב השבת אבידה המגביה נעשה שומר אבידה, ומתחייב בהשבה.

יש שדנו לומר שעדיין יש ענין לצאת ידי שמים לפייס את הצדדים האחרים, אחרים אמרו שאין ענין בזה לצאת ידי שמים, כיון שלפי בית דין נפסק שזכה בכסף לא שייך לצאת ידי שמים.

סיכום הגיליון:

5. דינים העולים

- א. **מעשה שהיה:** במעשה שהיה בישיבת מיר הבחור שהגביה את הכסף זכה, ואי אפשר להוציא ממנו מדין 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.
- יש שדנו לומר שעדיין יש ענין לצאת ידי שמים לפייס את הצדדים האחרים, אחרים אמרו שאין ענין בזה לצאת ידי שמים, כיון שלפי בית דין נפסק שזכה בכסף לא שייך לצאת ידי שמים.
- ב. בעל הדירה, ובעל הכסא, כיון שלא ידעו ולא עתידים לדעת שיש כסף בכסא לא קנו.
- ג. **חצר:** לגבי הנהלת הישיבה, יש לדון האם דין הפנימיה כדין הקדש שאין קנין חצר, גם יש לדון בהשכיר חצרו האם קונה המשכיר או השוכר, עוד צריך לברר האם הבחורים נחשבים שוכרים או אורחים בעלמא, והאם נחשבת חצר המשתמרת מחמת השוכר.
- ד. **ד' אמות:** לגבי ד' אמות נחלקו הפוסקים האם ד' אמות קונות בחצר חבירו, והאם קונה בחצר שאינה משתמרת, ובלי כוונת קנין. ❖

עומק הפשט'

5047867@gmail.com | 02-6507823 פקס: | 052-7687405 י"ד: 5377085-02

הגיליון השבוע
נודב על ידי הרב
שמואל דרורי
שליט"א יהי רצון
שיראה ברכה
במעשי ידי

הנושא לשבוע הבא;

המנהג להכות ב'המן'

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדריים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

בשער הגיליון

ברוך ד' זכינו להוציא את גיליון 'עומק הפשט' קרוב ל-4 שנים, ולברר מאות נושאים בהלכה. ברוך שהחיינו והגיענו, לשדרג מחדש את מראה הגיליון, ופנים חדשות באו לכאן, בנוסף הנברנו את כלל הפעילות, ופתיחת 'קו ומוקד' חילכתא' בהשקעה עצומה. בהזדמנות זו אנו פונים מקרב לב לאלפי הקוראים, בואו וטלו חלק בעלויות העצומות של הפעילות הכבירה, וכל התורמים יתברכו מן השמים בכל הברכות הכתובות בתורה. לתרומות חייגו עכשיו 02-5377085 שלושה 8